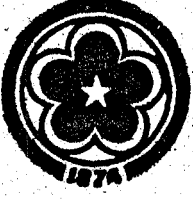

ISSN : 1301-1197

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ

1. Sayı

SİVAS - 1996

ÖLÜLERİ KUTSALLAŞTIRMA: TÜRBELER ve ZİYARET YERLERİ*

M.Şemseddin Günaltay

Sadeleştiren: Yrd.Doç.Dr.Ahmet GÖKBEL **

Mistisizm doğunun en eski ananelerindedir. Hind'in Buda ve Brahma mezhebine mensup olan kimseler, nefsi kırmak için dünya lezzetlerinden ve rahatından sakınmak ve münzevî bir hayat geçirmek suretiyle zillet ve miskinliğin en alt seviyesine inmişlerdir. Benlik hissiyle izzet-i nefis denilen seciyyeyi öldüren ve hiç te hoş olmayan bu yollar, doğuluları asırlardan beri tembellik ve esaret boyunduruğu altına sürüklemiş durmuştur. O eski devirlerin uğursuz tortuları (kötü adetleri) acaip kıyafetlere ve tuhaf şekillere bürünerek gezginci miskin dervişler tarafından İslamiyet'e aktarılmıştır. Çünkü İslam peygamberi, inzivâya çekilip bir köşeye kıvrılarak ibadet etmeyi yasaklamıştır.¹ Esasen, Hind'te fakirlikte ileri gitmiş olan tembel, sefil ve aynı zamanda parasını pulunu israf eden akılsız insanların derviş adı altında gülünç bir vaziyette dilencilik etmeleri, gerçek İslam ile taban tabana zıt bir olaydır.

İslamiyet, vahdet, adalet ve fazilet temelleri üzerine kurulmuştur. Miskinlik, hayalcilik, pislik, yemeye ve rahatına düşkünlük, İslam'ın sâfiyet ve temizliğinden çok uzaktır. İlk Müslümanlar metin, faziletli, insanîyetli ve güzel ahlak üzereydiler. Uyuşukluk, hayal peşinde koşmak, onların cihad meydanlarında geçen yaşamlarıyla asla bağdaşmaz.

İslam'ın ilk dönemlerinde miskin ve uyuşuk bir tarzda bir köşeye çekilerek gerçekle alakası olmayan sözlerle vakit geçiren bir fert gösterilemez. Peygamberimiz(S.A.V.), bu konuda "İnsanlara muhtaç olmaktan, fakirlik ve zilletten, tembellik ve miskinlikten, zalim ve mazlum olmaktan Allah'a sığınınız"² buyurmaktadır. Suffe ashabını örnek göstererek, iddiamızın yanlış olduğunu savunanları, İslam tarihine tam vakıf olan bilim adamları yalanlayacaklardır.

Aşere-i mübeşşere'nin tamamı, harp meydanlarında ve diğer zamanki yaşantılarında bıkmadan usanmadan çalışmışlar ve gayret göstermişlerdir. Daima kendilerine Hz.Peygamberin "Fakirlikten, zillet ve sefaletle düşmekten, zulmetmekten ve zulüm görmekten Allah'a sığınırım"³ mesajını düstur edinmişlerdir. Hz.Ebu Bekir zengin bir tüccar idi. Hz. Ömer çalışkanlığı ve cesurluğu ile meşhurdu. Hz. Osman'ın zenginliği savaşlarda bütün askerlerin yeme ve içmesini karşılayabilecek miktara ulaşmıştı. Hz. Ali'nin irfanı ve fazileti, uzun ve sabırlı bir çalışmanın ürünüydü. Aşere-i mübeşşere'den Talha ve Zübeyir, ticaret sayesinde büyük servet sahibi olmuşlardı. Ebu Ubeyde b. Cerrah ve Saîd b. Ebî Vakkas gibi mücahidlerin savaş meydanlarında sergiledikleri in-

* M.Şemseddin Günaltay, *Hurâfâtın Hakikate*, İstanbul, 1332, s.283-295 (Sadeleştirme esnasında anlama sadık kalınarak mümkün olduğunca günümüz Türkçesine aktarılmaya çalışılmıştır. Metinde geçen hadislerin geçtiği kaynaklar, dipnotla gösterilmiştir. Ayrıca, önemli görülen deyimlere ve gerekli görülen yerlere açıklamalar getirilmiştir.)

** *C.Ü.İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi*

1. *Buhari*, Nikah 8; *Müslim*, Nikah 6,8; *Tirmizi*, Nikah 2; *Nesei*, Nikah 4; *Ahmed b. Hanbel*, III, 158, 245. V, 17. VI,125,157,253
2. *Ahmed b. Hanbel*, II, 540
3. *Nesei*, İstiaze, 14, 16; *Ahmed b. Hanbel*, II, 305, 325, 354

sanları hayrete düşüren fiillerini tarih sayfaları altın kalemlerle kaydetmiştir. Sahabeden herbiri kendi gücü nisbetinde şahsına ve millete faydalı olacak bir işle meşgul olmuştur.

İslam'ın ilk devirlerinde tekke ve türbelerin köşelerine sokularak herhangi bir gayret göstermeksizin, emeğinin karşılığı olmadan birşeyler bekleyen ve devamlı bu şekilde vakit geçiren bir kimse gösterilemez. Esasen o dönemde ne tekke ne de türbe vardı. Belirli bir rahatsızlığı bulunup sakat olanlar bile neye güçleri yetebiliyorsa mutlaka onunla uğraşırlardı. İslam Peygamberi, hayatın bir mücadeleden ibaret olduğunu daima vurgulamıştır. Peygamber döneminde her Müslüman mücadele içerisinde eline aldığı işi başarmakla mükellef bulunuyordu. Çalışma ve gayret İslam'ın ruhu idi. Tembel ve miskin insanların, müslümanların arasında barınması mümkün değildi. Peygamber Efendimiz (S.A.V.): "İnsanlardan birşey beklemeyiniz (miskin miskin oturarak başkalarının ihsanıyla geçinmeye göz dikmeyiniz), misvakınızı yıkamak için olsa bile başkasına muhtaç olmamaya çalışınız".⁴ buyurmaktadır.

Müslümanlardan herbiri, mutlaka bir işle ve bir sanatla uğraşarak diğer müslümanların refahı ve saadetine hizmet edecek bir meslek edinmeye gayret gösterir idi. İlk müslümanlar, bir taraftan cihad, diğer taraftan ilim öğrenme ve öğrendiklerini başkalarına öğretme ile meşgul olmanın yanısıra ziraat ve ticaretle uğraşıyorlardı. Hz. Peygamber, ekip biçmeyi⁵ koyun sürüleri beslemeyi emretmiştir.⁶ Çiftiyle çubuğuyla çocuklarını ve ailesini zillet ve sefâletten, milletini zayıflayıp yok olmaktan kurtarmaya çalışan bir müslüman, herhangi bir yerde bir köşeye çekilerek tembel tembel ömrünü geçiren, rızıkını başkalarından bekleyen dilenci topluluğuna elbette yüzbin kere tercih edilir. O çiftçinin Allah katındaki şerefi, yalancı, riyakar tembel ve miskinlerden kat kat fazla olacağından şüphe yoktur.

Servetlerini bir takım insanların sırt üstü yatarak yemelerine tahsis edip göz yummak ve bunu ibadet saymak düşüncesi Peygamber döneminde yoktur.⁷ Türbeler ve ziyaret yerleri, dinle ilgili olmayan birtakım inançların İslam'a sokulmasından sonra görülmeye başlamıştır. Bu yolda rahat rahat geçinmek lezzetini tadanlar, türbe ve ziyaret yerlerinin dinî ve İslami olduklarına dair pek çok masallar, hatta birçok kerametler nakledebilirler. Fakat, dinî, Peygamberin tebligatı çerçevesinde algılayanlar şüphesiz ki bunlara önem vermezler.

Vaktiyle tekkeler birer ilim yuvası olarak tesis edilmişlerdi. Dini esaslar ve yüksek ilimle donanmış insanlar, buralarda kamil ahlak, temiz bir ruh ve insan karakterlerinin esaslarını öğrenmek suretiyle, ahlakın ruhunu yükseltmeye çalışıyorlardı. Günümüzde tembel insanların bulunduğu yer haline getirilen bu müesseseler ile önceki tekkeler arasında hiçbir münasebet yoktur.⁸ Öncekiler, insanları aydınlatıp onlara yol göstermeye ne kadar önem verdilerse sonrakiler de milletteki yaşama ve çalışma ruhunu o derece öldürmüşlerdir. Acaba, tekkelere milyonlarca lira vakfeden hayırsever insanlar, ilim ve irfandan yoksun sırt üstü yatan tembel insanların karınlarını doyurmak amacını mı gütmüşlerdir? Allah Resulü, helalinden rızık kazanmak, çocuklarının geçimini sağlamak ve İslam topluluğuna faydalı bir nefer olmak üzere çalışanları övmüş, tembelliğe de şiddetle karşı çıkmıştır.⁹

İslam'ın en fazla tavsiye ettiği şey, çalışmak ve ticaret yapmak, yani gerçek hayatı kazanmaktır. Bu konuyu te'yid eden şu iki hadisi belirtmeden geçemeyeceğiz:

- "Ticaretin en çok sevileni insanın kendi eliyle elde ettiğidir. Alış-veriş pek mübarek bir iş-tir."

4. Müslim, Zekat, 106; Tirmizi, Zekat, 38; Ahmed b. Hanbel, II, 395

5. Alâuddin Ali el-Muttakî **Kenzü'l-Ummâl**, IV, 31 (H.No: 9348)

6. Ahmed b. Hanbel, VI, 424.

7. Müslim, Zekat, 38, 39; Tirmizi, Birr, 46; İbn Mâce, Cihad, 4; Ahmed b. Hanbel, II, 473, 476, 477.

8. Yazarı burada tenkid ettiği tekkeler, Osmanlı'nın son dönemlerindeki asıl gayesi dışına çıkmış tekkelerdir. Bunlar, Osmanlı'nın yıkılıp Cumhuriyet'in kurulmasından sonra 30 Kasım 1925 yılında kapatılmıştır.

9. **Kenzü'l-Ummâl**, IV, 7 (Hadis No: 9215).

-"En hayırlı ticaret, hilesiz, yalansız, düzensiz olan alış-veriş ile insanın sanatı sayesinde(kendi eliyle) kazandığı şeydir".¹⁰

Türbeler ve ziyaret yerleri İslam'a aykırı olan bid'atlardır.¹¹ Bir nevi (ölüye) tapınma olan bu gibi şeylerin İslam'la hiçbir alakası yoktur.¹²

Müslümanların refahına hizmet edecek tarzda çalışan ve didinen bir müslümanın dünya ve ahiretteki mevki ve şerefi elbette ki insanların hayır ve yararlı işlere harcanılması için verdiği paraları yemeye çalışan miskin ve tembel insanlarınkinden çok yüksek olacaktır. Peygamberimizin şu hadisi dikkat çekicidir: " Halkın zaruri ihtiyaçlarına ait şeyleri çarşıya pazara getirip satan Müslümanlar, Allah yolundaki mücahidlerden sayılırlar. İhtikâra sapanlar da mülhid gibidir".¹³

Genel anlamda mistisizm, İslam'a Hind'den gelmesine karşın, kabirlere, türbelere ve ziyaret yerlerine aşırı bağlılık ve tutkunluk ilk dönem efsanelerinden (halk inançlarından), bilhassa da eski Hristiyanlıktan geçmiştir. Ortaçağ Hristiyanlarının adımbaşına bir savmaa¹⁴ları, her şehirde bir velileri vardı. Cahil insanlar velileri ziyaret etmek ve kutsal yerlere adak vermekle affolunacaklarına inanıyorlardı.

İslamiyetin ortaya çıkışıyla beraber bu tip asılsız şeyler, ortadan kalkmaya başlamıştı. Örneğin, Hz.Peygamber'in "İslam'da ruhbanlık yoktur"¹⁵ hadisi böyle bir sınıfı ortadan kaldırmıştır. Ancak, Abbasilerin son dönemlerine doğru, bu tip inançlara daha yenileri de eklenerek İslamiyete sokulmaya başlamıştır. Sultanlar döneminin sıkıntılı zamanları, dini, esasından sarsacak hurâfelerin yayılmasına ve umumileşmesine yardımcı olmuştur.

Türbelere, kabirlere ve ziyaret yerlerine bağlılık gösteren zavallı insanlar, şunu iyi bilmedirler ki, İslam'da kabirlerin üzerlerine türbe yapmak, mescid bina etmek ve kandil asmak kesinlikle yasaktır. Bunları yapanları Allahu Teâlâ lanetlemektedir. Allah Rasulü bu konuda: " Kabirleri ziyaret eden kadınlar ile kabirler üzerine mescid yapanlara, kandil yakanlara Allah lanet eylesin"¹⁶ buyurmaktadır. Ayrıca, kabrin üzerine oturmayı, kabrin kireçle boyanmasını ve üzerine türbe yapılmasını yasaklamıştır.¹⁷

Gerçek İslam'ı bir yana, bizim adet ve geleneklerimizi de bir tarafa koysak, o zaman Müslüman olduğumuza binlerce şahid gerekir. Putperestlik devrine ait adet ve an'aneleri İslam namına yaşatıp tatbik ediyoruz. İnsanların türbelere ve velilere tapınma derecesine varabilen bağlılıkları ile geçmiş dönemlerin putlara ve kahinlere tapınmaları arasında ne fark vardır?

Herhangi bir hastalık oluşunca; haydi filan türbeye bir kurban! mesela, sıtma tutar, tedavisi için bilmem hangi babanın dergahına koşularak kapısına, penceresine bezler ve iplikler bağlanır. Türbeye mumlar yakılıp türbedara hediyeler nezredilir. Sara tutar, ölülerden medet umulur, yardım istenir. Kız evlenemeyip evde kalınca tekkeden tekkeye dolaşılır. Kadının çocuğu olmaz, türbelerin eşikleri aşındırılır. Bir işe girebilme veya herhangi bir işin istenildiği gibi olması için tesbihler çekilir, adaklar adanır.

Akif'in dediği gibi:

Harâbeler, çamur evler, çamurdan insanlar,

¹⁰ Kenzü'l-Ummâl, IV, 4 (Hadis No: 9190, 9196).

¹¹ Kenzü'l-Ummâl, III, 238 (Hadis No:6336).

¹² Ebu Dâvud, Cenâiz, 73; Tirmizi, Cenâiz, 57; Neseî, Kible, 11; Ahmed b. Hanbel, IV, 135.

¹³ İbn Mâce, Ticaret, 6, ; Kenzü'l-Ummal, IV, 97 (Hadis no: 9717).

¹⁴ Tekke, Özel tapınak, Hristiyan rahiplerinin halktan inkita ve inzivasi için tesis edilmiş hücre(Ferit Devellioğlu, Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat, Ankara, 1988, s.1106).

¹⁵ Ahmed b. Hanbel, VI, 226; Dârimi, Nikah, 3.

¹⁶ Tirmizi, Salat, 121, Cenâiz, 61; Neseî, Cenâiz, 104; İbn Mâce, Cenâiz, 49; Ahmed b. Hanbel, I, 229, 287, 324, 337, II, 337, 356, III, 442, 443.

¹⁷ Ahmed b. Hanbel, III, 295, 339; Neseî, Cenâiz, 96; Ahmed b. Hanbel, VI, 299.

*Ekilmemiş koca yerler, biçilmiş ormanlar,
Durur sular, dere olmuş helâ-yı cârîler,*

*Isıtmalar, tifolar, türlü mevt-i sâriler,
Hurâfeler, üfürükler, düğüm düğüm bağlar,
Mezar mezar dolaşip hasta baktıran sağlar...
Ataletin o mülevves teressübâtı bütün!*

*Numune işte biziz... Görmek isteyen görsün!*¹⁸

Gafletin ve sefaletin bu derecesi ilkel kavimlerde bile az görülür. Türbelerde ve tekkelerde medfun bulunan bu muhterem insanların ruhları kim bilir bu durumdan ne kadar sıkıntı çekiyorlar. Çünkü, yapılan şeylerin hepsi İslam'a aykırı olup sonradan dine sokulmuştur.

Evlıya olarak tanınan bu insanlar, yaşamları boyunca üzerlerine düşen görevi yerine getirmişler ve ahirete irtihallerinden sonra da dünyadakilerle hiçbir alakaları kalmamıştır. Gerçekten onlara iyilik edip hürmet etmek isteniyorsa, huzur ve sükunları ihlâl edilmesin!

Ölülerin üzerinden geçimini sağlayan dirilerin söylediklerine bakılırsa, bu türbelerde yatan insanlar, hayattakiler ile sağlık dönemlerinden daha fazla meşgul oluyorlarmış. Çaresiz insanları soymak için bu tip pis tuzaklara rastlamak mümkündür. Çünkü, mezar bekçileri arasında oraya gelen insanları soymamanın ahmaklık olduğunu düşünen açık gözlüler az değildir.

"İşlerinizde sıkıntıya düştüğünüz zaman kabir ehlinde yardım isteyiniz" şeklinde hadis uydurmak cesaretini gösterenlerin var olduğunu belirtirsek, menfaat uğruna bunların daha neler yapmaya yeltenebileceklerini takdirlerimize bırakıyorum.

Merak edenler, bu mevzu hadisi, levhaya yazılmış bir biçimde, ziyaret yerlerinin göze çarpacak bir yerinde, her zaman gidip görebilirler. Bunlar, insanları avlamak için kurulan ne güzel tuzaklardır. Hele orada medfun bulunan zâta isnad edilen tuhaf şeyler...

Bu ziyaret yerlerinde yatan zâtlar, iddia edildiği gibi keramet sahibi evliyalardan iseler, cahil insanların onlara karşı tapınma derecesine varan hareketlerinden gerçekten huzursuz olurlar. Hele kabirlerinin, bir takım insanların gelen adaklarla ceplerinin dolmasına, kurbanlarla karınlarının şişmesine vasıta olmasına asla razı olmazlar. Velilik derecesine yükselen bu zadların kendilerini insanlara tanıtmaktan ne kadar sakındıklarını yine o kimselerin kitaplarında görüp okumuyor muyuz? Dünya hayatında bu konuda o derece çekingenlik gösteren insanlar, kabirlerinin bu kadar ihlâl edilmesine hiç razı olurlar mı?

Günümüzde İslam büyük bir tehlike karşısında bulunuyor. Türbelere, tekkelere ve ziyaret yerlerine harcanan paralar, ülkeyi koruyacak, türbeleri ve ziyaret yerlerini düşmanların pis ayakları altına düşmekten kurtaracak (örneğin) donanmaya tahsis edilse, adanan kurban paralarıyla da vatani savunacak başka birşey alınsa, dine daha büyük ve daha mukaddes bir hizmet edilmiş olmaz mı? Acaba vakıflarla ilgili olan bakanlık, günümüzde ana gayesi tamamen ortadan kalkmış olan vakıf gelirlerini ülkenin dış düşmanlardan korunması uğruna harcarsa, o muhterem insanların ruhları daha çok şâd olmaz mı? Ülkenin ve İslam milletinin ayakta kalabilmesi maksadıyla oluşacak bir donanmanın güçlü hale getirilmesine katkıda bulunmak, Allah yolunda cihad olması nedeniyle her müslüman için yapması gereken elzem bir görevdir. Kur'an-ı Kerim'de: "Mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihad ediniz"¹⁹ buyrulmaktadır. İslam dini tehlikededir, mukaddes toprakların düşman eline düşmesi ihtimal dahilindedir. Dini, İslam ülkelerini, mudakkes toprakları ve sevgili vatani kurtaracak şey, şu andaki durumumuza göre, çok kuvvetli bir deniz gücüdür.

¹⁸. Mehmed Akif Ersoy, **Safahat** (tertip eden, Ö.Rıza Doğrul), İst. 1977, s.265.

¹⁹. Tevbe 9/41

Halbuki sevaba gireceğiz diye türbelere nezir dilen kurbanlar ile diğer adaklar, ziyaret yerlerine alınan mumlar ve harcanılan paralar şer'an uygun değildir.²⁰ Kabirler ve türbeler üzerinde kurban kesmeyi İslam peygamberi yasaklamıştır.²¹

Türbeye niçin kurban adanıyor? Kabrin başında neden kandil ve mum yakılıyor? Bu gibi şeylerin İslam ile alakası var mı? Maalesef hiç kimse bunlar üzerinde kafa yormuyor.

Şüphesiz bu adetler, Bizans ve İran'dan kalma, İslam'dan önceye ait bir takım an'anelerdir. Hâlâ bu gibi adetlere devam etmek, İslam dinine aykırı olduğu gibi, yaşadığımız asrın ilmi seviyesi ile de bağdaşmaz.

Bu inançları uygulamaya devam etmek, dünya medeniyeti karşısında maskara olmaktan başka birşey değildir. Bilmem hangi dileği olursa felan tekkeye, felan zatın türbesine adak adamak, basiretsizliği, yalnız kadınlarımıza has bir şey değildir. Devlet dairelerinde oldukça önemli mevki-leri işgal eden düşüncesiz insanlar arasında da bu zihniyette olanların epey yekün tuttuğu görülüyor. Şayet bu insanlar dindar iseler, şunu iyi bilmeleri gerekir ki, Hz. Peygamber bu konuda nezirleri ve adakları kesinlikle yasaklamıştır.²² Çağdaş bilime sahip olup buna inanıyorlar ise o zaman bu gibi şeylere önem atfetmenin kişiyi gülünç bir duruma düşüreceğini takdir etmeleri gerekir.

İslamiyet, Hristiyanlık gibi, kerâmetlere ve hârikulâde şeylere o kadar büyük bir önem atfetmez. İslam ilkelerine göre, insandan zuhur eden bazı olağandışı hareketlerin din ile ilgisi yoktur. Yani, harikulade hareketler, bir dinsizde de görülebilir. Bir kimse "aeroplane"(uçak, kanat)sız havada uça, su üzerinde yürüse, ateşi ağzına alsın, karnına şiş soksa, göğsüne kılıç saplasa ve buna benzer birtakım şeyler gerçekleştirse, o adamın Allah'ı tanıyan bir mürid veya Allah'a ulaşan bir şeyh olması lazım gelmez. Manyetizm ve Hipnotizma işlerinde mahir olan Frenkler birçok harikalar göstermiyorlar mı? Acaba "Gaznaf"a dini bir paye mi verelim? Hürmet edilip kutsallaştırılan türbelerde yatan zatlar, hakikaten evliya mertebesine yükselmişler ise, kendilerine karşı yapılan gayri İslami fiillerden mânen rahatsız olurlar. Evliya değiller ise, bu işi yapanların anlayışlarına yazıklar olsun.

Netice itibariyle, çareyi ölümlerden bekleyen insanlar, iyi bilmelidirler ki, diriler arasında yaşamaya hakları yoktur.

İslamiyet, putperestlik değildir. İnsanlığın refah ve mükemmelliğini kendisine gaye edinen bu dini, putperestlik adetleri, İran ve Hind hurafeleri, Bizans ve Yunan an'aneleri ile karıştırarak acâip ve tuhaf şekillerin ortaya çıkmasına neden olanlara yüzbinlerce lânetler olsun.²³

20. Müslim, Nezir 8; Ebu Dâvud, Eyman 21,22; Dârimî, Siyer, 62, Nuzur 3; Ahmed b. Hanbel III, 297, IV, 430, 434.

21. Ebu Dâvud, Cenâiz, 70; Ahmed b. Hanbel III, 197.

22. Buhari, Kader, 6, Eyman, 26; Müslim, Nezir, 4, 6; Neseî, Eyman, 24; İbn Mâce, Keffarât 15; Ahmed b. Hanbel, II, 61, 86, 235, 301.

23. Bu bölümdeki düşüncelerimden, ecdadın kabirlerine hürmet edilmemesi gerektiğine dair bir anlam çıkarılmamalıdır. Ecdadın iftihar edilecek eserlerine ve kabirlerine hürmet etmeyen bir millet, gelecek nesillerinden emin olamaz. İnsanı, vatanına bağlayan önemli unsurlardan birisi de, ecdadının kabirleridir. İslam milletinin irşadı ve yükselmesi için, kendisini adanmış olan bu büyük insanların türbeleri, bizce oldukça önemlidir. Ancak, türbeye ve kabire hürmet etmek başka, yaşam çarelerini o kabirlerden beklemek başka şeydir. Esasen dinimizce yasaklanan yön de bu ikinci kısımdır.